

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Çeviren, **Okan TAŞDELEN**, İnsan Hakları Hukukçusu ve AIHM Eski B Hukukçusu, @O_TSDLN, 2020. [Daha önce Patreon sayfamda “<https://www.patreon.com/posts/45242197>” yayımlanmıştır] Bu özet çeviriyi yayımlama izni, yalnızca HUDOC’a konulması için verilmiştir. Çevirmene atıfta bulunmak kaydıyla alıntılanabilir.

© Translated by **Okan TAŞDELEN**, Human Rights Legal Expert and Former B Lawyer of the ECHR, @O_TSDLN, 2020. [Already published on my Patreon page “<https://www.patreon.com/posts/45242197>”] Permission to re-publish this summary translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in HUDOC. It may be reproduced with a reference to the translator.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

MILE NOVAKOVIĆ/HIRVATİSTAN KARARI

(B. No. 73544/14, 17/12/2020)

8. Madde • Özel hayata saygı • Emeklilik öncesi yaşı nedeniyle adapte olamayacağı değerlendirilen Sırp etnik kökenli öğretmenin, sınıfta standart Hırvatçayı kullanmadığı için işten çıkarılmasının haksızlığı • İşten çıkarmanın etnik köken ve yaşla yakından ilişkili olduğu gerekçeleriyle, 8. maddenin uygulanabilir olduğu • Doğu Slavonya’nın söz konusu zamandaki savaş sonrası bağlamının farkında olunması • Okullarda istenilen eğitim dilinin net olmadığı ve öğretmen soruşturmasını sadece Sırp etnik kökenli olanlara yönelik gerçekleştirildiği • Ulusal hukuktaki hükme rağmen, işten çıkarmanın hiçbir alternatifinin gözetilmediği • Başvuranın, ilave eğitim yoluyla da olmak üzere Hırvat dili becerilerini geliştirmesinin neden beklenemeyeceğine dair ilgili ve yeterli gerekçe sunulamaması

OLAYLAR VE OLGULAR

Artık vefat etmiş olan başvuran Mile Novaković, 1944 doğumlu Hırvat vatandaşıydı ve Darda’da (Hırvatistan) yaşamıştı.

Sırp kökenli Bay Novaković, 1971’den itibaren Hırvatistan’da öğretmen olarak çalışmıştır. Temmuz 1998’den itibaren, savaştan sonra barışçıl biçimde Hırvatistan’a katılmış olan Doğu Slavonya’da bir yer olan Darda bölgesindeki bir ortaokulda istihdam edilmiştir.

Yalnızca Sırp kökenli öğretmenler hakkında yürütülen bir soruşturmayı takiben; başvuran idari süreçte, öncelikle ders vermekten men edilmiştir. Nihayetinde idare mahkemesi, o zamanlar başvuranın okulunda derslerin hangi dilde öğretilmesinin amaçlandığının kesin biçimde ortaya konulmadığından dolayı, 2006’da bu kararı kaldırmıştır.

Bu arada okul, Mayıs 1999'da, ilgili iç hukukun öngördüğü üzere ders verirken normal Hırvatçayı kullanmadığı için başvurunu işten çıkarmıştır. Okulda Sırpça ders verebileceği bir pozisyon olmadığı gerekçesiyle başvurunu başka bir konuma nakledemeyeceğine de hükmetmiştir. O zamanlar 55 yaşında olduğundan ve 29 yıldır çalıştığından dolayı Hırvatçayı öğrenmesi beklenemeyeceği gerekçesiyle; ne de başvurana bir eğitim verilmiştir.

Başvuran 2011 yılında Anayasa Mahkemesine şikâyetle bulunmak da dâhil olmak üzere işten çıkarılmasına mahkemeler nezdinde itiraz etmiş fakat bir netice elde edememiştir.

AİHM'E BAŞVURU VE İDDİALAR

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, 17 Kasım 2014 tarihinde başvuru yapılmıştır.

Başvuran, 8. maddeye (özel hayat hakkı), 14. maddeye (ayrımcılık yasağı) ve 12 No.lu Protokol'ün 1. maddesine (ayrımcılığın genel olarak yasaklanması) dayanarak işten çıkarılmasının keyfi olduğundan ve yaşı ile Sırp kökeni temelinde ayrımcılığa uğradığından şikâyet etmiştir. Bilhassa, soruşturması esnasında birkaç kelime Hırvatça bilmemenin, işten çıkarma gibi böylesine sert bir tedbire yol açmaması gerektiğini ileri sürmüştür.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I – VEFAT EDEN BAŞVURANIN MİRASÇILARININ BAŞVURUYU TAKİP EDİP EDEMEYECEĞİ ÖN MESELESİ

31 - Başvuran, 02 Haziran 2019 tarihinde vefat etmiş; eşi ve çocukları, 11 Aralık 2019 tarihinde, başvuruyu onun adına sürdürmeyi istediklerini bildirmişlerdir.

33 - Sözleşme yargılaması sırasında başvuranların vefat ettikleri çeşitli olaylarda, başvuranların mirasçılarının veya yakın akrabalarının davayı sürdürme beyanları AİHM tarafından kabul edilmiştir (bkz. *Valentin Câmpeanu Adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya* [BD], B. No. 47848/08, § 97, AİHM 2014; *Bitiyeva ve X/Rusya*, B. No. 57953/00 ve 37392/03, 21 Haziran 2007, § 92). Somut olayda da başvuranın eşinin ve çocuklarının, başvuranın haklarının ihlal edildiğine dair bir karar elde etmekte menfaati bulunduğu değerlendirilmiştir (bkz. *Shevchenko/Ukrayna*, B. No. 22737/04, 12 Ocak 2012, § 36).

34 - Bu nedenle AİHM, bu kişilerin başvuruyu sürdürme ehliyetlerinin olduğuna ve Hükümetin itirazının reddedilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

A. Kabul Edilebilirlik

38 - Hükümet, başvuranın özel hayatıyla alakalı bir husustan dolayı işten çıkarılmadığını ve dolayısıyla somut olaya 8. maddenin uygulanamayacağını belirtmiştir.

47 - Mevcut olaya 8. maddenin uygulanıp uygulanmayacağına karar verirken, özel hayat meselesinin ne şekilde gündeme geldiğine bakılmalıdır: Böyle bir mesele, başvuranın ihracının altında yatan nedenlerden mi, yoksa özel hayatına olan etkilerinden dolayı mı gündeme gelmektedir (bkz. *J.B. ve Diğerleri/Macaristan* (kk), B. No. 45434/12 ve Diğer 2 Başvuru, 27 Kasım 2018, § 130)?

48 - Başvuranın işten çıkarılmasının somut gerekçesi, günlük çalışmasında Sırp dilini kullanması ve yaşından dolayı çalışma dilini işinin gereklerine uydurma yetersizliği iddiasıydı. AİHM'e göre, bir birey tarafından kullanılan dil, o kişinin özel hayatının temel unsurlarından olan etnik kimliğinin bir parçasıdır (bkz. *Ciubotaru/Moldova*, B. No. 27138/04, 27 Nisan 2010, § 53). Kişinin yaşı da yadsınamaz şekilde kişinin fiziksel kimliğinin bir parçasıdır (bkz. *J.B. ve Diğerleri/Macaristan* (kk), yukarıda anılan, § 131). Bunların her ikisi de şikâyeteye konu tedbiri destekleyen gerekçelerdir (bkz. *Hudorovič ve Diğerleri/Slovenya*, B. No. 24816/14 ve 25140/14, 10 Mart 2020, § 115).

49 – Bu nedenle AİHM, şikâyeteye konu tedbirin altında yatan gerekçelerin başvuranın özel hayatıyla yeterince ilişkili oldukları (bkz. *Denisov/Ukrayna* [BD], B. No. 76639/11, 25 Eylül 2018, §§ 106 ve 115; *J.B. ve Diğerleri/Macaristan* (kk), yukarıda anılan, § 131) ve böylelikle 8. maddenin somut olaya uygulanmasını haklı kıldıkları sonucuna ulaşmıştır (karşılaştırma için bkz. *Travaš/Hırvatistan*, B. No. 75581/13, 04 Ekim 2016, § 56).

B. Esas

56 - Hükümet, başvuranın işten çıkarılmasının, öğrencilerin Hırvat dilinde eğitim hakkının korunması için gerekli olduğunu iddia etmiştir. Okulda Sırpça eğitim verilebilecek başka bir pozisyon bulunmadığından; okulun başvuranı işten çıkarma dışında bir seçeneği yoktu.

62 - AİHM, her hâlükârda ulusal makamların kendisinin – idari mahkemeler ve hukuk mahkemeleri – bahse konu zamanlarda başvuranın hangi dilde eğitim vermesi gerektiğini ortaya koymakta zorlandığına ve bu hususun net biçimde belli olmadığına işaret etmiştir.

63 - AİHM ayrıca, başvuranın işten çıkarılmasını tetikleyen idari soruşturmanın, Hırvat kökenli öğrenciler tarafından yapılan isimsiz bir şikâyet üzerine, sadece Sırp etnik kökenli olan dört öğretmene yönelik gerçekleştirildiğini kaydetmiştir. Sınıflarda kullandıkları dilin uygun olup olmadığı ve eğitimleri sırasında diğer yasal gereklere uyup uymadıkları noktasında Hırvat kökenli hiçbir öğretmen soruşturulmamıştır. Doğu Slavonya'nın savaş sonrasındaki o dönemdeki bağlamında, etkin kökenleriyle yakından ilişkili bulunan dil temelinde belirli bir kişi grubunun seçilmesi, haklı olarak Avrupa Sözleşmesi ve Hırvat Anayasasınca korunan ayrımcılık yasağıyla uyumluluk noktasında bir meseleyi gündeme getirebilecekti (bkz., gerekli uyarlamalarla, *Oršuš ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], B. No. 15766/03, § 153, AİHM 2010).

64 - Hükümet, başvuranın işten çıkarılmasının, öğrencilerin Hırvat dilinde eğitim hakkının korunması için gerekli olduğunu ileri sürmüştür. AİHM, hiçbir şekilde bu amaca veya Doğu Slavonya'nın o zamanlardaki özel bağlamında bunun önemine zarar vermek istememektedir; ancak, başvuranın öğretimini yürürlükteki mevzuatla uyumlaştırmasına izin verecek, işten çıkarmanın hiçbir alternatifinin onun olayında göz önüne alınmadığının da belirtilmesi gerekmektedir.

65 - Eğitim müfettişi, belirli bir zaman dilimi içinde işindeki aykırılıkları düzeltme fırsatını ona vermeksizin; basitçe başvuranın öğretimden men edilmesi gerektiğine karar vermişti. Neden daha ağır yaptırımı seçtiğini haklı kılacak herhangi bir gerekçe kararından anlaşılamamaktadır.

66 - İş Kanunu uyarınca, kişisel nedenlerle işten çıkarma olaylarında işveren, böyle bir eğitim veya kursun işe yaramayacağı kanıtlanmadıkça, çalışanına eğitim veya başka bir pozisyona yönelik kurs vermesi gerekmekteydi. Okul, yalnızca başvuranın yaşı ve hizmet süresi gerekçesiyle ilave eğitim seçeneğini reddetmişti. Dahası, ne okul ne de ulusal mahkemelerden herhangi biri, başvuranın yaşının neden, normal Hırvatçada eğitim verebilmesi için ders planını ayarlamasının önünde aşılabilir bir engel olduğuna dair detaylı ve ikna edici bir açıklama sunmuştu.

68 - Gerçekten de, meslek hayatının çoğunda başvuranın Hırvatistan'da yaşamasının ve çalışmasının yansırı bahse konu iki dilin yadsınamaz yakınlığı itibarıyla, ona ilave eğitim verilmesi seçeneğinin neden değerlendirilmemiş olmasını anlamak zordu. Ulusal makamlar bunun yerine, sadece yaşına ve hizmet yılına dayanarak en ağır yaptırımı uygulamışlar ve böylelikle başvuranın haklarına kayda değer derecede müdahalede bulunmuşlardır.

69 - Doğu Slavonya'nın bahse konu zamandaki savaş sonrası özel bağlamı gözetildiğinde, yukarıda bahsedilen değerlendirmeler AHİM için başvuranın işten çıkarılmasının ne zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğine ne de güdülen amaçla orantılı olduğu sonucuna ulaşması için yeterlidir (bkz., gerekli uyarlamalarla, *Şahin Kuş/Türkiye*, B. No. 33160/04, 07 Haziran 2016, § 52).

70 - Dolayısıyla, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlali söz konusudur.

DİĞER İHLAL İDDİALARI

71 - Başvuran, yaşı ve etnik kökeni temelinde ayrımcılığa uğradığından şikâyet etmiş; Sözleşme'nin 8. maddesiyle ilişkili biçimde 14. maddesine ve 12 No.lu Protokol'ün 1. maddesine dayanmıştır.

75 - AIHM, ulusal makamların başvuranın yaşına dayanmasını ve onların etnik kökenleri temelinde sadece bazı öğretmenlerin çalışmasının soruşturulması kararını, 8. madde altındaki şikâyete ilişkin incelemesinde zaten dikkate almış olduğunu kaydetmiştir.

76 - Bu itibarla, başvuranın Sözleşme'nin 8. maddesiyle ilişkili biçimde 14. madde ve Sözleşme'ye Ek 12 No.lu Protokol'ün 1. maddesi altındaki şikâyetlerinin ayrıca incelenmesine gerek olmadığı değerlendirilmiştir.

ADİL TAZMİN (41. Madde)

80 ve 83 - AIHM, Hırvatistan'ın manevi zararlara ilişkin olarak başvurana 5.000 avro (EUR) ve masraf ve giderlere ilişkin olarak 850 EUR ödemesi gerektiğine hükmetmiştir.

Ayrıksı Görüş

Daire Başkanı Yargıç Wojtyczek, 8. maddenin uygulanması için gereken eşige ulaşılmadığı ve maddenin ihlal edilmediği fakat 12 No.lu Protokol'ün 1. maddesine ilişkin önemli sorunların ortaya çıktığı ve bu madde altında inceleme yapılması gerektiği gerekçesiyle karara katılmamıştır.

Yargıç Wojtyczek, Sözleşme'nin 8. maddesinin çok geniş uygulandığına ilişkin olarak, yargıç Kūris'in *Erményi/Macaristan* (B. No. 22254/14, 22 Kasım 2016) kararındaki muhalif görüşünden alıntı yapmıştır: “*Grafiksel olarak ortaya koyarsak 8, gerçekten 8 olarak görülmelidir; artan biçimde gerçekleşmeye meylettiği üzere sonsuzluk işareti: ∞ olarak değil*”